

López Ostra proti Španělsku, rozsudek ze dne 9. 12. 1994

Stěžovatel: López Ostra

Žalovaný stát: Španělsko

Číslo stížnosti: 16798/90

Datum: 09.12.1994

Článek Úmluvy: čl. 3
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: kritéria přípustnosti, mučení, nelidský a ponižující trest, nezbytný v demokratické společnosti/přiměřenost/rovnováha mezi dotčenými zájmy, ponižující zacházení, vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

9. prosince 1994

VĚC LÓPEZ OSTRA

(Rozsudek ve věci López Ostra versus Španělsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) a příslušných ustanovení Jednacího řádu, jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, R. Bernhardt, A. Spielmann, E. Palmová, J. M. Morenilla, F. Bigi, A. B. Baka, M. A. Lopes Rocha, G. Mifsud Bonnici a dále H. Petzold, výkonný tajemník Soudu, po poradě Senátu, která se konala dne 24. června a 23. listopadu 1994, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva („Komise“) 8. prosince 1993, v tříměsíční lhůtě dle článku 32 odst. 1 a článku 47 Úmluvy. Základem bylo podání stížnosti (č. 16798/90) proti Španělskému království podle článku 25 španělskou státní příslušnicí, paní Gregorií López Ostra, dne 14. května 1990. Požadavek Komise se vztahoval k článkům 44 a 48 a k prohlášení, kterým Španělsko uznalo obligatorní pravomoc tohoto Soudu (článek 46). Předmětem stížnosti bylo vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu ve smyslu článku 3 a 8 Úmluvy.
2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatelka uvedla, že si přeje zúčastnit se soudního řízení, a ustanovila svého právního zástupce (ust. 30). Dne 10.

ledna 1994 právní zástupce získal povolení předsedy užívat při jednání španělský jazyk (ust. 27 § 3).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan J. M. Morenilla, zvolený soudce španělské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/). Dne 24. ledna 1994 za přítomnosti tajemníka Soudu předseda vylosoval jména dalších sedmi členů, a to pánů R. Bernhardta, J. De Meyera, paní E. Palmové, pánů F. Bigiho, A. B. Baky, M. A. Lopese Rochy a G. Mifsuda Bonniciho (článek 43 in line Úmluvy a ust. 21 § 4 Jednacího řádu). Poté pan A. Spielmann, náhradní soudce, zaujal místo pana De Meyera, který nebyl schopen účastnit se dalšího projednávání případu (ust. 22 §§ 1 a 2 a ust. 24 § 1).
4. Pan Ryssdal z titulu funkce předsedy Senátu (ust. 21 § 5) prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem španělské vlády („Vláda“), právním zástupcem žadatelky a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38 Jednacího řádu). Na základě toho tajemník Soudu obdržel vyjádření Vlády dne 3. května 1994 a vyjádření žadatelky dne 4. května 1994. Dne 10., 17., a 20. června 1994 Komise předložila rozličné doklady, které tajemník Soudu požadoval podle pokynů předsedy Senátu.
5. V souladu s rozhodnutím předsedy, který též povolil zástupci Vlády užívat před Soudem španělský jazyk (ust. 27 § 2), se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 20. června 1994. Soud předtím vykonal přípravné řízení. Před Soud předstoupily tyto osoby:

(a) za Vládu:

1. Borrego Borrego, předseda právního oddělení pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti – zástupce;

(b) za Komisi:

1. Martínez – delegát;

(c) za žadatelku:

1. L. Mazón Costa, advokát – právní zástupce.

Soud vyslechl jejich úvodní přednesy, jakož i odpovědi na otázky dvou členů Senátu. Dne 23. listopadu 1994 Soud zamítl vyjádření právního zástupce žadatelky, podané opožděně dne 13. října 1994, které se vztahovalo k náhradě nákladů právního zastoupení v domácím soudním řízení.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

6. Paní Gregoria López Ostra, španělská státní příslušnice, žije ve městě Lorca (Murcia). V rozhodné době bydlela se svým manželem a dvěma dcerami v obvodu Diputación del Rio, el Lugarico, několik set metrů od centra města.
7. Okolnosti případu
8. Pozadí případu
9. Ve městě Lorca je vysoká koncentrace kožedělného průmyslu. Několik zdejších barvíren, patřících společnosti s ručením omezeným SACURSA, mělo své závody na zpracování tekutých a pevných odpadů, postavené se státní dotací, na městském pozemku dvanáct metrů od bydliště žadatelky.
10. Závod zahájil činnost v červenci 1988 bez povolení (licencia) městských úřadů, které je nutné dle nařízení č. 6 z roku 1961 o úpravě činností označených jako obtěžující a zdraví škodlivé, zhoubné a nebezpečné. („Nařízení 1961“), a bez toho, že by o vydání takového povolení vůbec požádal (viz odstavec 28. níže). Nesprávně fungující zařízení při uvedení závodu do provozu způsobilo únik plyných zplodin, škodlivého a obtížného zápachu a znečištění, což okamžitě

vyvolalo zdravotní problémy a obtíže mnoha lidí z Lorcy, zejména těch, kteří žili ve stejném obvodu jako žadatelka. Městská rada místní obyvatele evakuovala a na období července, srpna a září je bezplatně přesídlila do centra. V říjnu se žadatelka se svou rodinou vrátila do svého bytu, kde žila až do roku 1992 (viz odstavec 21. níže).

11. Dne 9. září 1988, v důsledku četných stížností a ve světle zpráv zdravotních organizací a Agentury životního prostředí a přírody (Agencia para el Medio Ambiente y la Naturaleza) pro oblast Murcia, nařídila městská rada ukončení jedné z činností tohoto závodu - ukládání chemických a organických odpadků do vodních nádrží (lagunaje), zatímco zpracování odpadní vody znečištěné chromiem povolila. Pokud jde o účinky této částečné uzávěry, panovaly neshody, ale z názorů odborníků a písemných důkazů z let 1991, 1992 a 1993, předložených Komisi Vládou a žadatelkou (viz odstavce 18. - 20. níže), je zřejmé, že k určitému obtěžování stále dochází a že zdraví osob žijících v okolí může být ohroženo.
12. Žádost o ochranu základních práv
13. Řízení před Audiencia Territorial v Murcii
14. Poté, co se marně domáhala, aby místní úřady dospěly k nějakému řešení, podala paní López Ostra dne 13. října 1988 žádost správnímu oddělení Audiencia Territorial v Murcii a domáhala se ochrany svých základních práv (ustanovení § 1 ústavního zákona č. 62/1978 ze dne 26. prosince 1978 o ochraně základních práv /dále jen „zákon 62/1978“/ - viz odstavce 24. - 25. níže). Stěžovala si mimo jiné na nezákonné zasahování a narušování svého domova a jeho klidného užívání, na porušení práva svobodně si zvolit místo pobytu, na útok na svou fyzickou a psychickou integritu a na porušení své svobody a bezpečnosti (články 15, 17 § 1, 18 § 2, a 19 Ústavy - viz odstavec 23. níže). Těchto činů se dopustily místní úřady pasivním přístupem, který zaujaly k případům obtěžování a k rizikům způsobeným závodem na likvidaci odpadů. Požadovala, aby soud nařídil činnost tohoto závodu dočasně nebo trvale zastavit.
15. Soud vyslechl několik svědků navržených žadatelkou a nařídil oblastní Agentuře životního prostředí a přírody, aby se vyjádřila k provozním podmínkám a umístění závodu. Ve své zprávě ze dne 19. ledna 1989 agentura uvádí, že když závod navštívil dne 17. ledna odborník, jedinou činností závodu byla likvidace odpadní vody znečištěné chromiem, ale také, že zbytkový odpad protékal nádržemi předtím, než byl vypuštěn do řeky, a produkoval nepříjemný zápach. Proto agentura dospěla k závěru, že závod nebyl vybudován na nejvhodnějším místě. Zástupce Koruny žádost paní López Ostra podpořil. Audiencia Territorial však dne 31. ledna 1989 rozhodla proti ní. Uvedla, že i když provoz závodu mohl nepochybně způsobit obtíže z důvodu zápachu, kouře a hluku, nepředstavoval vážné nebezpečí pro zdraví rodin žijících v jeho okolí. Spíše ovlivnil kvalitu jejich života, nikoliv však takovým způsobem, který by porušoval základní práva. V žádném případě místní úřady, které přijaly opatření týkající se závodu, nemohou nést odpovědnost. Otázka neexistence potřebného povolení nebyla předmětem zkoumání ve zvláštním řízení v tomto stupni, neboť se týká porušení běžných zákonů.
16. Řízení před Nejvyšším soudem
17. Dne 10. 2. 1989 paní López Ostra podala odvolání k Nejvyššímu soudu (Tribunal Supremo - viz odstavec 25. níže in line). Zdůraznila, že několik svědků a odborníků uvedlo, že závod byl zdrojem znečišťujícího kouře, jedovatého, škodlivého a dráždivého zápachu a opakovaného hluku, který způsobil jí i oběma jejím dcerám zdravotní problémy. Pokud jde o odpovědnost místních úřadů, rozhodnutí Audiencia Territorial je neslučitelné s obecnou dohlížecí pravomocí svěřenou starostům Nařízením 1961, zejména pokud předmětná činnost byla vykonávána bez povolení (viz odstavec 28. níže). Je nutné věnovat pozornost ustanovení článku 8 odst. 1 Úmluvy, inter alia, přístup městské rady dosáhl stupně nezákonného zasahování do žadatelčích práv na ochranu obydlí a představoval též útok na její fyzickou integritu. V závěru žadatelka požadovala vydání příkazu ukončit činnost závodu.
18. Dne 23. února 1989 zástupce Koruny předložil Nejvyššímu soudu stanovisko, že situace, jež je předmětem stížnosti, je svévolným a nezákonným narušováním soukromého a rodinného do života žadatelky veřejnými orgány (článek 18 Ústavy společně s článkem 15 a 19 - viz odstavec

23. níže). Podle tohoto stanoviska by soud měl podpořit její žádost s ohledem na obtíže, kterým byla vystavena, a s ohledem na snížení kvality jejího života. Oba tyto aspekty již byly potvrzeny v rozsudku ze dne 31. ledna. Dne 13. března zástupce Koruny podpořil dočasné odložení žádosti (viz odstavec 12. výše a odstavec 25. níže).

19. V rozsudku ze dne 27. července 1989 Nejvyšší soud odvolání zamítl. Napadené rozhodnutí bylo v souladu s ustanoveními Ústavy, na které se odvolávalo, vzhledem k tomu, že nikdo z veřejných činitelů nevstoupil do žadatelčina domova ani nenapadl její fyzickou integritu. Kdykoli se mohla volně přestěhovat jinam. Skutečnost, že závod nezískal povolení ke své činnosti, může být projednávána jen v řízení dle obvyklého práva.
20. Řízení před Ústavním soudem
21. Dne 20. října 1989 paní López Ostra podala odvolání (recurso de amparo) k Ústavnímu soudu pro porušení článku 15 Ústavy (právo na fyzickou integritu), článku 18 Ústavy (právo na soukromý život a nenarušitelnost rodinného domova) a článku 19 Ústavy (právo svobodně si vybrat místo pobytu) – viz odstavec 23. níže. Dne 26. února 1990 soud rozhodl, že odvolání je nepřijatelné, neboť má zjevné vady. Konstatoval, že, ačkoli se tak mělo stát, stížnost pro porušení práva na soukromý život nebyla předložena řádnému soudu. Ohledně ostatního soud rozhodl, že přítomnost kouře, zápachu a hluku nemůže být považována za porušení práva na nedotknutelnost domova a že zamítnutí žádosti o uzavření závodu nelze považovat za potupné zacházení, neboť život ani fyzická integrita nebyly ohroženy, a dále, že žadatelčino právo svobodně si zvolit místo pobytu nebylo porušeno, neboť nebyla ze svého místa žádným úřadem vykázána.
22. Další řízení týkající se závodu na zpracování odpadu ve městě Lorca
23. Řízení týkající se okolnosti, že závod neměl povolení
24. V roce 1989 dvě švagrové paní López Ostra, které žily ve stejném domě jako ona, podaly u správního oddělení Vrchního soudu v Murcii (Tribunal Superior de Justicia) žalobu na město Lorca a společnost SACURSA s odkazem na to, že závod byl provozován protiprávně. Poté, co soud zjistil, že obtěžování pokračovalo i po 9. září 1988 a že závod neměl povolení vyžadovaná zákonem, dne 18. září nařídil, aby závod byl až do doby jejich získání uzavřen (viz odstavec 28. níže). Výkon tohoto rozhodnutí byl zastaven z důvodu odvolání podaného městskou radou a spol. SACURSA. Případ je stále u Nejvyššího soudu.
25. Oznámení o spáchání trestného činu proti životnímu prostředí
26. Dne 13. listopadu 1991 obě švagrové žadatelky podaly oznámení, na jehož základě vyšetřující soudce č. 2 v Lorce zahájil trestní řízení proti spol. SACURSA ve věci trestného činu proti životnímu prostředí (článek 347 bis trestního zákona – viz odstavec 29. níže). Obě stěžovatelky se zúčastnily tohoto řízení jako civilní strany. Jen dva dny nato soudce rozhodl o uzavření závodu. Dne 25. listopadu bylo toto opatření dočasně odloženo, protože dne 19. listopadu podal zástupce Koruny proti němu odvolání.
27. Soudce nařídil vypracování několika znaleckých posudků ohledně závažnosti obtíží způsobených závodem na zpracování odpadu a jeho vlivu na zdraví lidí žijících v jeho okolí. Úvodní zpráva ze dne 13. října 1992 vypracovaná vědcem z university v Murcii, jenž měl doktorát z chemie, zjistila přítomnost sirovodíku (bezbarvého plynu, rozpustného ve vodě, s charakteristickým zápachem zkažených vajec) v koncentracích převyšujících povolené limity. Únik odpadních látek obsahujících síru do řeky byl shledán nepřijatelným. Tato zjištění byla potvrzena v doplňkové zprávě ze dne 25. ledna 1993. Ve zprávě Národního toxikologického institutu ze dne 27. října 1992 se uvádí, že povolené limity pro plyn byly pravděpodobně překročeny, nepředstavovaly však nebezpečí pro zdraví lidí žijících v blízkosti závodu. Ve druhé zprávě ze dne 10. 2. 1993 institut uvedl, že nelze určit, že by nepřetržitý pobyt po dobu 24 hodin v sousedících domech představoval ohrožení zdraví, neboť výpočty byly provedeny pouze na základě osmihodinového úseku sledovaného po dobu 5 dnů. Konečně oblastní Agentura pro životní prostředí a přírodu, kterou městské úřady v Lorce požádaly o vypracování znaleckého posudku, shledala a ve zprávě ze dne 29. března 1993 uvedla, že úroveň hluku

vycházejícího ze závodu v době jeho provozování nepřesáhla úroveň hluku měřenou v jiných částech města.

28. Vyšetřovací spis obsahoval několik lékařských potvrzení a znaleckých posudků ohledně následků na zdraví osob žijících v okolí závodu. V potvrzení ze dne 12. listopadu 1991 pediatr Dr. de Ayala Sánchez uvedl, že dcera paní López Ostra Crislina vykazovala klinické příznaky nechutenství, zvracení, alergických reakcí, anorexie, atd., jejichž jedinou příčinou a vysvětlením mohla být skutečnost, že žila ve vysoce znečištěné oblasti. Doporučil, aby dítě bylo z této oblasti přestěhováno. Ve znaleckém posudku ze dne 16. 4. 1993 Ústav soudního lékařství Ministerstva spravedlnosti v Cartageně poukázal na to, že koncentrace plynu v domech v blízkosti závodu překračují povolené limity. Poznává též, že dcera žadatelky a její neteř, Fernando López Gómez, trpí typickými symptomy chronické absorpce tohoto plynu, periodicky se projevující formou akutní bronchopulmonární infekce. Ústav konstatuje, že zde existuje příčinná souvislost mezi klinickými příznaky a množstvím plynu.
29. Kromě toho z prohlášení tří policejních důstojníků povolanych do sousedství závodu jednou ze švagrových žadatelky dne 9. ledna 1992 vyplývá, že zápach vydávaný závodem v době, kdy se na místo dostavili, byl velmi silný a vyvolával nevolnost.
30. Dne 1. února 1992 byla paní López Ostra spolu s rodinou přemístěna do bytu v centru Lorcy, jehož nájem hradil městský úřad. Nepohodlí způsobené stěhováním a bytová situace přiměly žadatelku a jejího manžela dne 23. 2. 1993 ke koupi domu v jiné části města.
31. Dne 27. října 1993 soudce potvrdil příkaz ze dne 15. listopadu 1991 a závod byl dočasně uzavřen.
32. Rozhodné domácí právo
33. Ústava
34. Rozhodné články Ústavy stanoví:

Článek 15

„Každý má právo na život a fyzickou a psychickou integritu, za žádných okolností nesmí být mučen nebo podroben nelidskému nebo potupnému trestu nebo zacházení. Trest smrti bude zrušen s výjimkou případů, kdy to stanoví vojenské trestní právo v době války.“

Článek 17 § 1

„Každý má právo na svobodu a bezpečnost...“

Článek 18

„1. Právo na čest a soukromý a rodinný život a právo kontrolovat užití vlastní podobizny požívá ochrany.

2. Domov je nedotknutelný. Bez souhlasu osoby, která v něm žije, nebo soudního rozhodnutí, nikdo nesmí do domova vstoupit nebo vykonat domovní prohlídku, s výjimkou zjevného trestného činu...“

Článek 19

„Španělští občané mají právo vybrat si svobodně místo svého pobytu a stěhovat se volně po státním území...“

Článek 45

„1. Každý má právo na životní prostředí vhodné pro osobní rozvoj a povinnost toto prostředí chránit.

2. Veřejné úřady, spoléhající na nezbytnou veřejnou solidaritu, mají zajistit, aby veškeré přírodní zdroje byly užívány racionálně, s ohledem na zabezpečení a zlepšení kvality života a ochrany a obnovy životního prostředí.
3. Každý, kdo poruší výše uvedená ustanovení, nese trestní nebo správní odpovědnost podle zákona a bude povinen nahradit způsobenou škodu.“
4. Instituční zákon z roku 1978 o ochraně základních práv
5. Zákon č. 62/1978 stanoví, že určitá základní práva mají být chráněna řádnými soudy. Mezi práva chráněná touto cestou patří též nedotknutelnost domova a svoboda zvolit si místo pobytu (ust. § 1/2/). Avšak podle přechodných ustanovení 2 121 institučního zákona o Ústavním soudu ze dne 3. října 1979, je jeho použití rozšířeno i na jiná práva zajištěná v čl. 14 - 29 Ústavy (článek 53 Ústavy).
6. Stížnosti proti rozhodnutí správních orgánů týkající se práv jednotlivců lze podat u správního oddělení příslušného řádného soudu (ust. § 6) bez nutnosti vyčerpat předtím možnosti nápravy správní cestou (ust. § 7 /1/). Toto řízení je zkráceným řízením s kratšími lhůtami a výjimkami z určitých procesních kroků (ust. § 8 a 10). Ve své stížnosti může jednotlivec žádat, aby napadené rozhodnutí zůstalo platným, a soud rozhodne o této žádosti pomocí prostředků zvláštního souhrnného řízení (ust. § 7). Odvolání se podává k Nejvyššímu Soudu (ust. § 9), který je projedná ve zkráceném řízení.
7. Ustanovení o ochraně životního prostředí
8. V oblasti ochrany životního prostředí stát a samosprávné obce přijaly mnoho ustanovení z různých oblastí práva: článek 45 Ústavy (viz odstavec 23. výše), zákon č. 20/1986 ze dne 14. května 1986 o jedovatém a nebezpečném odpadu, královský legislativní výnos č. 1302/1986 ze dne 28. června 1986 o stanovení vlivu na životní prostředí, zákon č. 38/1972 ze dne 22. prosince 1972 o kontrole znečištění ovzduší.
9. Nejčastěji užívaným předpisem je Nařízení 1961 o činnostech způsobujících obtíže, nezdravých, obtěžujících a nebezpečných, schválené vyhláškou 2414/1961 ze dne 30. listopadu. Účelem této vyhlášky je zabránit závodům, továrnám, provozovnám průmyslu nebo obchodním skladům, až již veřejným nebo soukromým, aby poškozovaly normální zdravé životní prostředí a hygienu, veřejný nebo soukromý majetek, nebo aby byly nebezpečné osobám nebo majetku (Nařízení 1). Nařízení 3 pak tento rámec rozšiřuje a vztahuje se na hluk, vibrace, kouře, plyny, zápachy atd. Rozmístění takových činností se řídí městskými statuty a plány místního rozvoje. Továrny jsou vždy považovány za nebezpečné nebo zdraví škodlivé a v zásadě nemohou být vybudovány ve vzdálenosti menší než 2.000 m od nejbližšího obydlí (Nařízení 4).
10. Starosta města je pověřen vydáváním povolení nutných k provozování těchto činností, dále dohledem nad užíváním a prováděním výše uvedených ustanovení a pro případ nutnosti je mu svěřeno ukládání pokut (Nařízení 6). Řízení k získání takového povolení je několikastupňové a zahrnuje mj. povinné konzultace s provinčním výborem o vhodnosti bezpečnostního systému navrhovaného žadatelem v popisu projektu. Před tím, než jsou objekty uvedeny do provozu, musí projít povinnými zkouškami a inspekcemi, které provádějí technici z místních úřadů (Nařízení 29 - 34). Odvolání proti rozhodnutí o udělení nebo odmítnutí povolení se podává k řádnému soudu (Nařízení 42). Vyskytnou-li se jakékoliv obtíže, pak starosta může nařídít odpovědné straně, aby přijala opatření k jejich odstranění. Nejsou-li tato opatření přijata ve lhůtě určené v nařízení, může starosta po získání znaleckého posudku a po vyslechnutí dotčené osoby buď uložit pokutu, anebo dočasně nebo trvale povolení odejmout (Nařízení 38).
11. Trestní zákon
12. Dne 25. června 1983 byl institučním zákonem do trestního zákona doplněn článek 347 bis, čímž došlo k zásadní reformě části trestního zákona (8/1983). Zde se stanoví: „Každý, kdo poruší zákon nebo nařízení na ochranu životního prostředí, způsobí uvolnění nebo přímo nebo nepřímo uvolní do ovzduší, půdy nebo vod emise nebo vypustí jakoukoliv látku, která může vážně ohrozit lidské zdraví nebo vážně narušovat nebo zasahovat do podmínek života zvířat,

lesa, přírodních objektů nebo obdělávaných pozemků, bude potrestán trestem uvěznění od jednoho do šesti měsíců (arresto mayor) a pokutou od 50.000 do 1 000.000 peset. Přísnější trest (od šesti měsíců do šesti let vězení) bude uložen tam, kde je provozován závod nezákonně, bez získání příslušného správního povolení, nebo kde není dodržen výslovný příkaz správního orgánu vyžadující změnu nebo zastavení znečišťujících činností, nebo kde byly poskytnuty nepravdivé informace o vlivu činnosti na životní prostředí a nebo tam, kde bylo znemožněno správnímu orgánu provést inspekci... Ve všech případech uvedených v ustanovení tohoto článku může být nařízeno dočasně nebo trvale uzavřít příslušné zařízení...”

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

30. Paní López Ostra podala ke Komisi stížnost dne 14. května 1990. Stěžovala si na nečinnost místních orgánů v Lorce, pokud jde o obtíže způsobené závodem na zpracování odpadních vod, umístěným několik metrů od jejího domova. Opírala se o článek 8 odst. 1 a 3 Úmluvy; tvrdila, že byla obětí porušení práva na nedotknutelnost domova, což učinilo její soukromý a rodinný život nemožným, a že je též obětí potupného zacházení.
31. Dne 8. července 1992 Komise prohlásila stížnost (číslo 16798/90) za přípustnou. Ve své zprávě z 31. srpna 1993 (článek 31) jednomyslně shledala, že došlo k porušení článku 8, nikoliv však k porušení článku 3. Úplné znění stanoviska Komise je uvedeno v příloze k tomuto rozsudku.

Závěrečná podání k Soudu

32. Vláda požádala Soud, aby vzal v úvahu její předběžné námitky, nebo v opačném případě, aby rozhodl, že Španělské království se nedopustilo porušení závazků dle Úmluvy.
33. Při jednání právní zástupce žadatelky navrhoval, aby Soud rozhodl, že Španělsko nesplnilo své závazky podle článku 8 a 3 Úmluvy.

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

34. Žadatelka uváděla, že došlo k porušení článku 8 a 3 Úmluvy, a to tím, že závod na likvidaci tekutých a pevných odpadů, umístěný několik metrů od jejího bydliště, produkoval zápach, byl zdrojem hluku a znečišťujícího kouře. Tvrdila, že španělské úřady nesou vzhledem ke svému pasivnímu přístupu odpovědnost.
35. Předběžné námitky Vlády
36. Námitka nevyčerpání domácích opravných prostředků
37. Vláda uváděla, jako již před Komisí, že paní López Ostra nevyčerpala všechny možnosti domácích opravných prostředků. Zvláštní žádost na ochranu základních práv (viz odstavce 10. - 15. a 24. - 25. výše) nebyla vhodným prostředkem při řešení otázky souladu s řádným právem nebo při řešení sporů vědecké povahy ohledně důsledků činnosti závodu na likvidaci odpadu. Toto řízení bylo zkrácené a rychlé za účelem nápravy zjevného porušení základních práv a za účelem získání důkazů, že žadatelka byla ve svých právech zkrácena. Žadatelka měla zahájit jak trestní řízení, tak řádné správní řízení, které se ukázalo za podobných okolností jako účinné. Na základě stejných skutečností její švagrová zahájila řádné správní řízení v dubnu 1990 a poté podala dne 13. listopadu 1991 trestní oznámení. Příslušné soudní orgány nařídily dne 18. srpna a 15. listopadu 1991 uzavření závodu, ale výkon těchto nařízení byl odložen na základě odvolání městských úřadů a zástupce Koruny (viz odstavce 16. a 17. výše). Dne 27. října 1993 byl závod na příkaz trestního soudce opravdu uzavřen, ale obě řízení u španělských soudů nejsou stále ještě skončena. Jestliže Soud rozhodne tento případ na základě dokumentů předložených stranami ve vztahu k těmto řízením, jako to učinila Komise ve své zprávě, pak jeho rozhodnutí ovlivní výsledek obou soudních řízení.
38. Soud, stejně jako Komise i žadatelka, je toho názoru, že naopak zvláštní stížnost na ochranu základních práv, podaná žadatelkou u Audiencia Territorial v Murcii (viz odstavec 10. výše),

byla účinným rychlým prostředkem zjednání nápravy a získání odškodnění v případě jejich stížností týkajících se práva na respektování domova a fyzické integrity, zejména proto, že toto řízení mohlo skončit tak, jak si přála, konkrétně uzavřením závodu. Navíc u obou soudů, které se zabývaly podstatou tohoto případu (Murcia Audiencia Territorial a Nejvyšší soud – viz odstavce 11. a 13. výše), zástupce Koruny navrhol, aby žádost byla připuštěna.

39. Pokud se týká nutnosti počkat na výsledek dvou řízení zahájených švagrovou paní López Ostra u řádných (správních a trestních) soudů, Soud je názoru, stejně jako Komise, že žadatelka není účastníkem těchto řízení. Jejich předmět navíc není přesně shodný se žádostí na ochranu základních práv. Proto podává žádost do Strasbourgu, i když i tato řízení mohou mít kýžený výsledek. Řádné správní řízení se vztahuje zejména k jiné otázce, a to k absenci povolení k výstavbě a provozování závodu od místních úřadů. Problém případné trestní odpovědnosti společnosti SACURSA za spáchání trestného činu proti životnímu prostředí je odlišný od problému nečinnosti městských nebo jiných kompetentních národních orgánů týkající se obtíží působených závodem.
40. Konečně je nutno rozhodnout, zda za účelem vyčerpání domácích opravných prostředků bylo nezbytné, aby sama žadatelka zahájila některý z obou typů příslušných řízení. Zde Soud opět souhlasí s Komisí. Jestliže mohla dosáhnout nápravy způsobem, který byl efektivnější a vhodný ve vztahu k porušení, na něž si stěžovala, pak nebyla povinna využít jiná, pomalejší řízení. Žadatelka tedy dala národním soudům možnost, poskytovanou Smluvnímu státu článkem 26 Úmluvy, aby bylo napraveno porušení svědčící proti tomuto státu (viz, inter alia, rozsudek ve věci De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgii ze dne 18. června 1971, Serie A č. 12, str. 29, § 50 a rozsudek ve věci Guzzardi proti Itálii ze dne 6. listopadu 1980, Serie A č. 39, str. 27, § 72).
41. Je zřejmé, že námitka musí být zamítnuta.
42. Námitka, že žadatelka není obětí
43. Vláda vznesla druhou námitku již zmíněnou před Komisí. Potvrdila, že paní López Ostra, stejně jako ostatním obyvatelům Lorcy, v tomto případě byly závodem způsobeny obtíže do 9. září 1988, kdy část jeho činnosti byla ukončena (viz odstavec 9. výše). Avšak i když předpokládáme, že zápach a hluk – které však nebyly shledány nadměrnými – se po tomto datu vyskytovaly stále, žadatelka mezitím přestala být obětí. Od února 1992 byla rodina paní López Ostra přestěhována do bytu v centru města na obecní náklady a v únoru 1993 se rodina přestěhovala do domu, který zakoupila (viz odstavec 21. výše). V každém případě uzavření závodu v říjnu 1993 veškeré obtěžování ukončilo a ani žadatelka ani její rodina již žádnými nepříjemnými následky jeho provozování netrpěla.
44. Při líčení delegát Komise zdůraznil, že rozhodnutí vyšetřujícího soudce ze dne 27. října 1993 (viz odstavec 22. výše) neznamená, že ten, kdo byl nucen z důvodu životního prostředí opustit svůj domov a následně si koupit dům nový, přestává být obětí.
45. Soud tento názor sdílel. Ani skutečnost, že paní López Ostra se přestěhovala, ani skutečnost, že závod byl uzavřen (což bylo víceméně dočasné opatření – viz odstavec 22. výše), nic nemění na skutečnosti, že žadatelka a její rodina po léta žila jen dvanáct metrů od zdroje zápachu, hluku a kouře. V každém případě, jestliže se nyní žadatelka může vrátit do svého původního domu na základě rozhodnutí o uzavření závodu, má tato skutečnost vliv jen na stanovení výše škody, kterou utrpěla. Neznamená to však, že přestala být obětí (viz, mezi mnoha jinými, rozsudek ve věci Marckx proti Belgii ze dne 13. června 1979, Serie A č. 31, str. 13-14, §27, a rozsudek ve věci Inze proti Rakousku ze dne 28. října 1987, Serie A č. 126, str. 16, § 32).
46. Tato námitka je tedy nepodložená.
47. Údajné porušení článku 8 Úmluvy
48. Paní López Ostra nejprve uvedla, že zde došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se

zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ Komise se k tomuto názoru připojila, zatímco Vláda proti němu protestovala.

3. Vláda uvedla, že stížnost ke Komisi, která ji prohlásila za přípustnou (viz odstavce 30. a 31. výše) nebyla tatáž jako ta, o které rozhodovaly španělské soudy v žádosti o ochranu základních práv. Je totiž zřejmé, že lato je založena na výpovědích, lékařských zprávách a technických znaleckých posudcích pozdějšího data, než je sama žádost, a je od ní naprosto oddělená.
4. Tento argument Soud nepřesvědčil. Žadatelka si stěžovala na situaci, jež byla prodlužována nečinností místních úřadů a ostatních odpovědných orgánů. Tato nečinnost byla jedním ze základních bodů stížnosti ke Komisi a žádosti k Audiencia Territorial v Murcii (viz odstavec 10. výše). Skutečnost, že nečinnost pokračovala i po žádosti ke Komisi a rozhodnutí o její přípustnosti, nemůže být uplatněna k tíži žadatelky. Vzhledem k tomu, že situace trvala déle, Soud může vzít v úvahu i skutečnosti, které se vyskytly až po podání stížnosti, a dokonce i poté, co bylo vydáno rozhodnutí o její přípustnosti (viz, jako první instance, rozsudek Neumeister proti Rakousku, ze dne 27. června 1968, Serie 8, str. 21, § 28 a str. 38, § 7).
5. Paní López Ostra tvrdila, že i přes částečné uzavření závodu dne 9. září 1988 stále docházelo k úniku a vypouštění kouře, opakovaného hluku a silných zápachů, jež činily život její rodiny nesnesitelným a způsobily jí a její rodině vážné zdravotní problémy. V této souvislosti tvrdila, že její právo na respektování obydlí bylo porušeno.
6. Vláda namítala, že situace nebyla zdaleka tak vážná a že její popis neodpovídá pravdě, (viz odstavec 40. výše)
7. Na základě lékařských zpráv a znaleckých posudků vypracovaných Vládou (viz odstavce 18. – 19. výše) Komise uvedla, že emise sirovodíku ze závodu překračovaly dovolený limit a mohly ohrozit zdraví osob žijících v okolí. Proto zde mohla být příčinná souvislost mezi těmito emisemi a nemocemi žadatelčiny dcery.
8. Dle názoru Soudu tato zjištění pouze potvrzují první znalecké zprávy předložené Audiencia Territorial dne 19. ledna 1989 oblastní Agenturou pro životní prostředí a přírodu v souvislosti s žádostí paní López Ostra o ochranu jejích základních práv. Zástupce Koruny její žádost podporoval jak v prvním stupni, tak i v odvolacím řízení. Sama Audiencia Territorial souhlasila, že bez vzniku vážného zdravotního rizika uvedené obtíže poškodily a negativně ovlivnily kvalitu života lidí žijících v blízkosti závodu. Byla však toho názoru, že toto poškození nebylo natolik závažné, aby zakládalo porušení práv zaručovaných Ústavou (viz odstavec 11. výše).
9. Přirozeně, že silné znečištění životního prostředí může ovlivnit zdravý život jednotlivců a zabránit jim v řádném užívání jejich domů takovým způsobem, že ovlivňuje jejich soukromý a rodinný život, aniž by vážně ohrožovalo jejich zdraví. Ať již je otázka zkoumána z hlediska pozitivní povinnosti uložené státu – přijmout přiměřená a vhodná opatření k tomu, aby bylo zajištěno právo žadatelky podle ustanovení článku 8 odstavec 1 – jak požaduje žadatelka, nebo z hlediska, zda zásah státního orgánu byl v souladu s odst. 2, použitelné zásady jsou podobné. V obou případech je třeba brát zřetel na spravedlivou rovnováhu, která musí existovat mezi konkurenčními zájmy jednotlivce a společnosti jako celku. Stát může v každém případě užít svého práva přiměřeného uvážení. Dále, i ve vztahu k pozitivní povinnosti vyplývající z prvního odstavce článku 8, při dosahování žádoucí rovnováhy nabývají určitého významu i cíle uvedené v odstavci druhém (viz zvláště rozsudek ve věci Rees proti Velké Británii ze dne 17. října 1986, Serie A, číslo 106 str. 15 § 37, a rozsudek ve věci Powell a Rayner proti Velké Británii ze dne 21. února 1990, Serie A, číslo 172, str. 18, § 41).
10. Z důkazů je zřejmé, že závod na likvidaci odpadů byl postaven společností SACURSA v červenci 1988 za účelem vyřešení vážných problémů spojených se znečištěním ovzduší v Lorce, způsobených velkou koncentrací barvíren. Přesto, jakmile byl uveden do provozu, působil obtíže a zdravotní problémy mnoha místním obyvatelům (viz odstavce 7. a 8. výše). Lze připustit, že španělské úřady a zvláště místní úřad v Lorce nebyly teoreticky přímo odpovědné

za dotčené emise. Avšak, jak zdůraznila Komise, město dovolilo, aby závod byl postaven na jeho pozemku, a stát jeho výstavbu dotoval (viz odstavec 7. výše).

11. Městská rada okamžitě reagovala tím, že poškozené obyvatele zdarma přestěhovala do centra města na měsíce červenec, srpen a září 1988 a pak od 9. září zastavila provoz závodu (viz odstavec 8. a 9. výše). Avšak členové městské rady nemohli nevědět, že problémy se životním prostředím pokračovaly i po tomto částečném uzavření závodu (viz odstavec 9. a II. výše). Toto bylo víceméně potvrzeno 19. ledna 1989 zprávou oblastní Agentury pro životní prostředí a přírodu a pak znaleckými posudky z let 1991, 1992 a 1993 (viz odstavec 11. a 18. výše).
12. Paní López Ostra uvedla, že na základě obecné dohlížecí pravomoci svěřené městu Nařízením 1961, mělo město povinnost jednat. Kromě toho závod nespĺňoval právní požadavky, zejména pokud se týká jeho umístění a faktu, že nezískal povolení města (viz odstavec 8., 27. a 28. výše).
13. V tomto případě Soud zdůraznil, že otázka oprávněnosti stavby a provozování závodu je od roku 1991 stále řešena u Nejvyššího soudu (viz odstavec 16. výše). Soud je stále toho názoru, že je především na národních orgánech, zejména soudech, aby vykládaly a používaly domácí právo (viz, inter alia, rozsudek ve věci Casado Coca proti Španělsku, ze dne 24. února 1994, Serie A, číslo 285-A, str. 18, § 43 - tento rozsudek byl publikován ve Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva č. 1/95). Soud trvá na tom, že v tomto případě, i za předpokladu, že město splnilo své funkce svěřené mu domácím právem (viz odstavec 27. a 28. výše), je nutné rozhodnout, zda národní orgány přijaly opatření nezbytná pro ochranu práva žadatelky na respektování jejího obydlí a jejího soukromého a rodinného života podle článku 8 (viz, mezi jinými a mutatis mutandis, rozsudek X. a Y. proti Nizozemí ze dne 26. března 1985, Serie A, č. 91, str. 11, § 23).
14. Je nutné si povšimnout, že město nejen nepřijalo žádná opatření po 9. září 1988, ale též odporovalo soudnímu rozhodnutí v této věci. V řádném správním řízení zahájeném švagrovou paní López Ostra podalo odvolání proti rozhodnutí Vrchního soudu v Murcii ze dne 18. září 1991, kterým bylo rozhodnuto o dočasném uzavření závodu. Výsledkem tohoto odvolání bylo odložení výkonu rozhodnutí (viz odstavec 16. výše). Ostatní státní orgány také přispěly k prodlužování situace. Dne 19. listopadu 1991 zástupce Koruny podal odvolání proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce v Lorce ze dne 15. listopadu o dočasném uzavření závodu pro trestný čin proti životnímu prostředí (viz odstavec 17. výše). Výsledkem tohoto odvolání bylo pozastavení výkonu tohoto rozhodnutí až do 27. října 1993 (viz odstavec 22. výše).
15. Vláda zdůraznila, že to bylo právě město, které neslo náklady na nájem bytu v centru Lorcy, ve kterém žadatelka a její rodina žila od 1. února 1992 do února 1993 (viz odstavec 21. výše). Soud však zdůraznil, že rodina musela obtíže způsobené závodem snášet po dobu více než 3 let předtím a že stěhování je vždy spojeno s nepříjemnostmi. Rodina se přestěhovala až poté, kdy bylo naprosto zřejmé, že tato situace může pokračovat donekonečna a když pediatr dcery paní López Ostra stěhování doporučil (viz odstavec 16., 17. a 19. výše). Za těchto okolností nabídka města nemohla poskytnout úplnou nápravu a náhradu za obtíže a nepříjemnosti, jimž byla rodina vystavena.
16. Vzhledem k výše uvedenému a navzdory míře uvážení ponechané odpovědnému státu, je Soud názoru, že stát nevytvořil spravedlivou rovnováhu mezi ekonomickými zájmy města - mít závod na likvidaci odpadů - a právem žadatelky na užívání a respektování jejího obydlí a jejího soukromého a rodinného života. Proto shledal, že k porušení článku 8 došlo.

III. Údajné porušení článku 3 Úmluvy

59. Paní López Ostra tvrdila, že záležitost, za kterou byl stát kritizován, byla tak závažná a způsobila jí takový stres, že je možno ji považovat za ponižující zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy, který stanoví: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“ Vláda i Komise byly toho názoru, že zde k porušení tohoto článku

nedošlo.

60. Soud je stejného názoru. Podmínky, za nichž žila žadatelka a její rodina po několik let, jistě byly velmi obtížné, ale nedosáhly takové intenzity, aby odpovídaly charakteristice ponižujícího zacházení uvedené v článku 3.
61. Použití článku 50 Úmluvy
62. Podle článku 50 „Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“ Paní López Ostra požadovala náhradu škody a náhradu nákladů a výdajů.
63. Škoda
64. Žadatelka tvrdila, že výstavba a provozování závodu na likvidaci odpadu v blízkosti jejího domova ji přinutily učinit radikální změnu stylu života. Jako náhradu škody, kterou takto utrpěla, požadovala nyní: (a) 12 180.000 pesetas (ESP) za potíže, jimiž trpěla od 1. října 1988 do 31. ledna 1992, když žila ve svém původním obydlí, (b) ESP 3 000.000 za obavy, které měla o zdraví své dcery z důvodu jejího vážného onemocnění, (c) ESP 2 535.000 za nepříjemnosti způsobené jí od 1. února 1992 nedobrovolným stěhováním, (d) ESP 7 000.000 za náklady na nový dům, který si musela koupit v únoru 1993 z důvodu nejistoty ubytování, jež jim zařídily úřady města Lorca, (e) ESP 295.000 jako náklady na zařízení nového domu.
65. Vláda pokládala tyto nároky za přehnané. Zdůraznila, že orgány města Lorca platily nájem za ubytování paní López Ostra a její rodiny v centru města od 1. února 1992, dokud se nepřestěhovala do svého nového domu.
66. Delegát Komise shledal konečnou požadovanou částku jako příliš vysokou. Pokud se týká peněžitých škod, byl názoru, že zatímco žadatelka teoreticky měla nárok požadovat nový domov, měla též povinnost jej vyměnit za svůj původní, neboť příspěvek je poskytován jen za rozdíl ve velikosti a vlastnostech.
67. Soud souhlasil s tím, že paní López Ostra utrpěla určitou škodu v důsledku porušení článku 8 (viz odstavec 58. výše). Hodnota jejího starého obydlí musela poklesnout a nutnost stěhování s sebou jistě přinesla náklady a nepohodlí. Na druhé straně není nutno přiznávat náklady na pořízení nového domu, neboť si ponechala dům starý. Dále musí být zvážen fakt, že více než rok orgány města platily nájemné za byt užívaný žadatelkou a její rodinou v centru Lorcy a že závod na likvidaci odpadu byl dočasně uzavřen z rozhodnutí vyšetřujícího soudce dne 27. října 1993 (viz odstavec 22. výše). Žadatelka nepochybně utrpěla nepeněžité škody. Kromě obtíží způsobených plynnými zplodinami, hlukem a zápachem ze závodu cítila obavy a strach, když situace stále přetrvávala a když viděla, jak je stále poškozováno zdraví její dcery. Výši škody není možno přesně vyčíslit. Ve smyslu článku 50 Soud učinil odhad na srovnatelném základě a přiznal paní López Ostra částku ve výši 4 000.000 ESP.
68. Náklady a výdaje
69. Před domácími soudy
70. Žadatelka požadovala celkem 850.000 ESP jako náklady a výdaje před domácími soudy.
71. Vláda i delegát Komise zdůraznili, že paní López Ostra byla ve Španělsku poskytnuta bezplatná právní pomoc, takže nemusela platit svému právnímu zástupci, který byl placen státem.
72. Stejně lak Soud uvedl, že žadatelka neměla v této souvislosti žádné náklady ani výdaje, a proto tento nárok zamítl. Pan Mazón Costa nemůže užít článku 50 k tomu, aby požadoval přiměřené zadostiučinění na svůj vlastní účet, neboť souhlasil s podmínkami, za nichž poskytoval svému klientovi právní pomoc (viz mj. rozsudek ve věci Delta proti Francii ze dne 19. prosince 1990, Serie A číslo 191, str. 18, § 47).
73. Před orgány Úmluvy
74. Paní López Ostra požadovala ESP 2 250.000 za náklady svého právního zastoupení v řízení před Komisí a Soudem, minus částku uhrazenou jako právní pomoc Radou Evropy.

75. Vláda a delegát Komise považovali tuto částku za nepřiměřeně vysokou.
76. S použitím různých kritérií a po ohodnocení porovnatelných položek Soud rozhodl přiznat žadatelce částku ESP 1 500.000 minus částku 9.700 francouzských franků uhrazených Radou Evropy.

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Zamítá předběžné námitky Vlády.
2. Potvrzuje, že zde došlo k porušení článku 8 Úmluvy.
3. Potvrzuje, že zde nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.
4. Rozhodl, že odpovědný stál je povinen uhradit žadatelce během 3 měsíců 4 000.000 (čtyři miliony) pesetas jako náhradu škody a 1 500.000 (jeden milion pět set tisíc) pesetas, minus 9.700 (devět tisíc sedm set) francouzských franků přepočtených na pesety v kursu platném ke dni doručení tohoto rozsudku, jako náklady a výdaje.
5. Zamítá zbývající položky nároků na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění.

Rozsudek byl vyhotoven v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášen během veřejného zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 9. prosince 1994.

Herbert PETZOLD

výkonný tajemník Soudu

Rolv RYSSDAL

předseda